

USA Riigidepartemangu Euroopa osakonna asejuhataja memorandum

20. detsember 1939

Läti saadik rääkis mulle täna hommikul, et ajakirjanduse teadetes ja raadios on avaldatud nii palju ebaõigeid kirjeldusi, mis osalt näivad olevat inspireeritud praegusest Balti riikide (Läti, Eesti, Leedu) rahvusvahelisest olukorrast, et ta peab osakonnale esitama usaldusväärse tõelise situatsiooni kirjelduse. [---]

Saadik rõhutas, et viimase kahekümne aasta jooksul on Balti riigid väga rasketes tingimustes teinud kangelaslikke jõupingutusi, tõstmaks oma rahva elatustaset ja kujundamaks endast usaldusväärseid rahvaid teiste rahvaste seas. Selles suunas edasiliikumise nimel toodi suuri ohvreid. Geograafilisest positsioonist vaadelduna ei olnud nendel riikidel muud võimalust, kui püüda jääda oma kolme haarava naabri – Saksamaa, Poola ja Nõukogude Liidu vahel neutraalseks. Pärast Saksamaa–Nõukogude Liidu kokkulepet ja Poola hävitamist olid nad oma viimase kahekümne aasta töötulemuste säilitamise nimel sunnitud astuma vastastikuseks abistamiseks liitu Nõukogude Liiduga ja lubama Nõukogude sõjaväejõududel hõivata teatud baasid nende territooriumidel. Vastukaaluks on Nõukogude valitsus lubanud mitte vahele segada nende rahva elule ja poliitilisele iseseisvusele. Ei ole mingit kahtlust, et situatsioon on ebakindel. On tähtis, et nende maade valitsused ja valitsuste esindajad välismaal käituksid viisil, mis ei annaks Nõukogude Liidule võimalust süüdistada neid võimetuses elada vastavuses Nõukogude valitsusega sõlmitud lepingutega. Sellepärast on need kolm maad sunnitud tegutsema välispoliitika vallas väga ettevaatlikult. Sellegipoolest ei ole nad oma iseseisvusest või lootusest iseseisvust tagasi saada, loobunud. Siiani pole Nõukogude valitsus ennast nende maade siseasjadesse seganud. Läti valitsus ei soostu ühegi Nõukogude nõudmisega, kui see peaks endaga kaasa tooma maa sovetiseerumise või tema muutmise vaid üheks Nõukogude ripatsiks. [---]

Saadik märkis, et Ameerika valitsus ja Ameerika rahvas on kuni praeguseni näidanud Läti suhtes üles tõelist sõbralikkust ja nende probleemide mõistmist. Ta avaldas lootust, et nende raskete päevade ajal, kui emotsioonid on üles köetud, Ameerika valitsus ja Ameerika rahvas ei unustaks, et Läti on edasi Lääne tsivilisatsiooni üks eelposte. [---]

Saadik viitas eraldi Associated Press'i teatele, mis avaldati 1. detsembril Washington Star'is. Selles teates märgiti, et Balti riigid on juba vaid Nõukogude satelliidid ja Ameerika valitsus kaalub võimalust sealt kunagi tulevikus oma diplomaatilised esindused ära kutsuda. Ta lootvat, et see teade ei väljenda Ameerika valitsuse vaateid.

Ma ütlesin saadikule, et ma olin nimetatud teadet näinud ja võin talle kinnitada, et see ei väljenda Ameerika valitsuse vaateid; et valitsus mõistab, millises situatsioonis kolm Balti riiki praegu on ega kaalu oma diplomaatiliste ja konsulaaresinduste Balti riikidest väljatoomise võimalust.

Saadik tänas mind selle seisukohavõtu eest ja ütles, et see oli teda väga rahustanud.

[Henderson]

FRUS. Diplomatic Papers. The Soviet Union. 1933–1939. P. 982–984. Tõlge inglise keelest.